

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: *K poetike dramatického textu Karola Horáka*

Autor práce: PhDr. Miron Pukan, PhD.

Odbor HIK: teória literatúry a dejiny konkrétnych národných literatúr

Oponent: Prof. Mgr. Dagmar Garay Kročanová, PhD.

Pracovisko oponenta: Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy, Gondova 2, 811 02 Bratislava, dagmar.krocanova@uniba.sk

PhDr. Miron Pukan, PhD. v závere predloženej habilitačnej práce, venovanej dramatickej tvorbe Karola Horáka, sumarizuje svoj výskumný zámer, ktorým je „úsilie „vymodelovať“ siluetový obraz dominant autorovej tvorby s ambíciou pomenovať základné poetologické, mediálne a axiologické tendencie jeho rozsiahleho polyfónneho dramatického a divadelného diela“ (s. 136). Habilitačná práca predstavuje parciálnu syntézu založenú na spracovaní rozsiahleho výskumného materiálu, ktorého povaha nevyhnutne požaduje interdisciplinárny prístup. Charakteristiky ako otvorené dielo, syntetické divadlo, alebo aj obraznejší „labyrint“ (D. Inštitorisová) považujem za pokus o nájdenie čo najadekvátnejšieho pomenovania komplexného a hybridného tvaru Horákovho dramatického a divadelného diela. Keďže tvorbu Karola Horáka možno, aj s ohľadom na jej rozsah, variabilitu, medzižánrové a medzidruhové presahy a intermedialitu, skutočne označiť za polyfónnu, pre „navigáciu“ v celku Horákovho diela je nevyhnutné určiť nosné výskumné okruhy a im adekvátne výskumné metódy. Zameranie na poetiku dramatického diela, intermedialitu a hodnotový aspekt považujem za vhodne zvolené základné výskumné línie habilitačnej práce.

Výskum poetiky dramatického textu Karola Horáka zároveň zachytáva vývojové a tvarové premeny slovenskej drámy v rozsahu šiestich dekád (od šesťdesiatych rokov do súčasnosti). Téma prirodzene vstupuje do kontextu dejín slovenskej literatúry, ale aj dejín slovenského divadla vo vývojovo produktívnej etape erózie socialisticko-realistickej predstavy o umení, návratov k modernizmu a avantgarde, od osemdesiatych rokov tiež presakovania postmodernizmu.

Historiografický prístup PhDr. Mirona Pukana, PhD. sa premieta do štruktúry práce rozčlenením diela K. Horáka do troch kľúčových období, v ktorých habilitant na materiáli takmer štyridsiatich diel, ich genézy a variantov sleduje utváranie svojskej autorskej poetiky

v období 1960 – 1970, jej modifikáciu v podmienkach „usmerňovanej“ kultúry medzi rokmi 1970 – 1989 a v období spoločenskej slobody spojenej s umeleckým a hodnotovým eklekticismom. V rámci každého obdobia implikuje širší spoločenský, literárny i divadelný kontext a v súlade s výskumným zámerom pomenúva dominanty autorskej poetiky K. Horáka na konkrétnych dielach.

Z hľadiska teórie literatúry a teórie drámy sa v habilitačnej práci PhDr. Mirona Pukana, PhD. pri skúmaní dramatického diela K. Horáka uplatňuje predovšetkým štruktúralno-semiotický prístup. Sústredenejšia pozornosť sa venuje kategórii dramatickej postavy, motivickej škále (vrátane návratných motívov, napríklad motív zmyslov, nulového bodu, hry, násilia, vojny, kalu-hrdze-skazy, ale aj rodiny, sna...) a kompozičnej stránke hier (fragmentarizácia, montážnosť, asociatívnosť, simultánnosť). PhDr. Miron Pukan, PhD. sa zameriava tiež na podobu repliky a dialógu, pričom uvádza príklady zvukových, lexikálnych a syntaktických a štylistických operácií, experimenty s izolovaním slov a ich asociatívnym radením, upozorňuje na miešanie štýlov, ale aj na deštrukciu a vyprázdnenie jazyka. Pri viacerých hrách sa venuje aj rovine vedľajšieho textu, zmieňuje sa o funkcii autorských poznámok a usmernení. Často upozorňuje na mimotextové, najmä akustické, rytmické, ale aj gestické a pohybové prejavy, ktoré mohli – najmä v prípade hier na základe študentských a divadelných workshopov – usmerňovať výstavbu textu i kompozície hry. Všíma si zapájanie epických a lyrických prvkov do dramatického (a divadelného) diela, a poukazuje na inováciu žánrovej štruktúry (parafrázu tradičných a historických žánrov, hybridizáciu žánrov a vznik nových žánrov). Z hľadiska estetických kategórií približuje prvky satiry, irónie, tragikomickosti i grotesknosti (ktoré možno chápať aj ako žánrový modus, postihujúci významový aspekt diela, tematický či pragmatický).

Práve žánrové podoby Horákových hier (kde je zastúpené napríklad libreto, scenár, monodráma, divadelná esej, celovečerné hry založené na citácii, parafráze, pastiši, ale tiež dokudráma, dráma osobitých funkcií a i.) by sa mohli stať jadrom ďalšieho výskumu. Žáner je kategóriou, ktorá sa týka výstavby literárneho diela, zabezpečuje jeho koherenciu a celistvosť a vstupuje do kontaktu s poetikou, naratológiou a ďalšími disciplínami. Žáner tiež usmerňuje čitateľa/diváka (recepčná teória), zakladá axiologické hľadiská (kritika), zaraďuje dielo do vyššieho celku (smeru či obdobia), upozorňuje na intertextualitu a má presah k teórii umenia. Odmietanie žánru ako schémy limitujúcej kreativitu (B. Croce) či postštrukturalistická negácia prostredníctvom intertextuality/architextuality (G. Genette), ale aj tradičnejší (a pomerne

neurčitý) pojem žánrovej hybridizácie by rovnako mohli byť produktívnymi pre hľadanie nového prístupu k tvorbe K. Horáka.

Za mimoriadne cenný aspekt habilitačnej práce PhDr. Mirona Pukana, PhD. považujem pozornosť venovanú rôznym textovým, žánrovým, druhovým a mediálnym variantom diela K. Horáka (vrátane prehľadného spracovania v prílohách). Samotný „materiál“ otvára možnosť pre výskum textologický, ale aj pre aplikáciu teórií adaptácie a mediálneho transferu.

Jedným zo zásadných aspektov habilitačnej práce PhDr. Mirona Pukana, PhD. je tradičná otázka situovania drámy na osi literatúra – divadlo, s čím súvisí záujem o premeny a vyvažovanie tohto vzťahu, ako aj úvahy o autorských prístupoch, ktoré v samotnom dramatickom texte podporujú tendenciu drámy k „zliterárneniu“ alebo „zdivadelňovaniu“. Tento problém radikalizuje koncept postdramatického divadla, ktorý PhDr. Miron Pukan, PhD. v súvislosti s časťou tvorby K. Horáka takisto zohľadňuje. V súvislosti s niektorými novšími hrami (najmä kapitola 3.3.) by som za produktívne považovala aj „ostenziu autenticity“ ako ďalšiu etapu vo vývoji vzťahu medzi textom a divadlom (Pavel Janoušek: Divadlo a text jako průnik fuzzy množin. Úvaha nejen teoretická. In Text a divadlo. Eds. Aleš Merenus – Iva Mikulová – Jitka Šotkovská. Praha: Academia, 2019, s. 15 – 114). Z ďalších súvisiacich okruhov naznačených v práci je to špecifikum typu divadla, ktoré sa podieľa na vytváraní dramatického tvaru (divadlo malých javiskových foriem, študentské, alternatívne divadlo, divadlo poézie, fyzické divadlo, site specific, kamenné repertoárové divadlo...). Za vhodný metodologický nástroj pre túto líniu výskumu považujem koncepciu divadelného projektu, odvíjajúcu sa od teórie komunikácie (tamže). Tento prvok habilitačná práca obsahuje v chápaní divadelnej tvorby ako procesuálnosti, kde existencia osobných spomienok autora, textových a iných mediálnych záznamov umožňuje rekonštruovať impulz k tvorbe textu i celku inscenácie vychádzajúci od autora a divadelníkov až po divácke reakcie a kritické ohlasy. Habilitačná práca PhDr. M. Pukana, PhD. z hľadiska zachytenia divadelného projektu obsahuje cenné detaily týkajúce sa práve procesuálnosti Horákovho diela, čím sa dostáva aj k otázkam kultúrnej situácie jednotlivých decénií aplikovaným na špecifické prostredie, súčasťou ktorých je recepcia zahraničnej literatúry a divadla, v neposlednej miere aj premeny študentského divadla v Prešove, osobnosti podieľajúce sa na tvorivom procese a biografické detaily osvetľujúce niektoré aspekty tvorby K. Horáka.

Habilitačná práca PhDr. Mirona Pukana, PhD. sa venuje aktuálnym výskumným problémom teórie a histórie literatúry a umenia s využitím adekvátnych vedeckých prístupov a teórií

(najmä štrukturalizmus, postštrukturalizmus, semiotika, postmodernizmus), pričom jeho práca sa vzhľadom na povahu výskumného materiálu ocitá na rozhraní literárnej vedy a teatrologie, sčasti aj vied o umení a estetiky. Habilitant je autorom početných prác o tvorbe K. Horáka a (aj) touto prácou dokazuje, že sa radí k znalcom jeho diela. Jeho zistenia korešpondujú s výskumom D. Inšitorisovej, B. Čahojovej, M. Mistríka, V. Števká, P. Kášu, M. Babiaka a ďalších, ktorými v práci vhodne podporuje svoju argumentáciu. Z hľadiska naplnenia stanovených cieľov habilitačná práca PhDr. Mirona Pukana, PhD. výstižne ukazuje metamorfózy celku dramatického a divadelného diela K. Horáka v pohybe medzi „odliterárnением“ a „zliterárnением“, medzi historickým a transcendentálnym, medzi vonkajším, „objednávkovým“ a vnútorným, kreatívnym impulzom, medzi intelektuálnym a hravým, medzi „bezbrehou“ a „presnou“ postmodernou...

V rámci diskusie k habilitačnej práci prosím PhDr. Mirona Pukana, PhD. o stručné sumarizovanie jeho uvažovania o dvoch problémoch:

Dramatická tvorba K. Horáka zo žánrového hľadiska.

Dramatická tvorba K. Horáka a slovenská postmoderná literatúra.

Záverečné hodnotenie

Habilitačnú prácu *K poeťike dramatického textu Karola Horáka* autora PhDr. Mirona Pukana, PhD. **odporúčam** prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške mu **odporúčam** udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **teória literatúry a dejiny konkrétnych národných literatúr**.

V Bratislave dňa 27. apríla 2024

Prof. Mgr. Dagmar Garay Kročanová, PhD.